

Т. В. Сергеевадоктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземних мов
Харківський національний університет будівництва та архітектури**О. В. Назимко**старший викладач кафедри іноземних мов
Харківський національний університет будівництва та архітектури

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ РОЗУМОВИХ МОВЛЕННЄВИХ ДІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті аналізуються та виносяться на розгляд основні теоретичні підходи наявного у вітчизняній і зарубіжній психології розуміння розумових мовленнєвих дій у процесі навчання іноземної мови. Розкрито основні концепції, підходи та моделі породження та сприйняття мовленнєвого висловлювання. Визначено одиницю мовленнєвої діяльності. Розглянуто процесуальні характеристики мовленнєвих дій усіх видів мовленнєвої діяльності. Зазначено вплив механізму породження та сприйняття іншомовного висловлювання на формування мовленнєвої компетентності.

Ключові слова: розумові дії, мовленнєва компетентність, іншомовне висловлювання, породження і сприйняття мовленнєвого висловлювання, навчання іноземної мови, е-навчання.

Постановка проблеми. Наукова проблема полягає в теоретичному дослідженні психологічних механізмів схоплення смислу у породженні та сприйнятті іншомовного мовленнєвого висловлювання. Проводячи аналіз зазначених методик викладання іноземної мови, було б доцільним дослідити, які розумові дії виконує студент у сприйнятті та породженні іншомовного висловлювання, чи враховуються закономірності пам'яті та мислення людини у разі виконання вправ студентами в умовах вивчення іноземної мови.

Мета статті – проаналізувати та систематизувати наукові теорії та підходи стосовно розумових мовленнєвих дій, виконуваних у процесі навчання іноземної мови; виявити когнітивні особливості сприйняття та породження іншомовного мовлення, які доцільно вивчити з подальшим застосуванням для оптимізації навчання іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Узагальнення наукових праць показало, що натеper залишається не досить вивченим питання про когнітивні особливості формування розумових дій сприйняття та породження іншомовного висловлювання в умовах навчання у вищих навчальних закладах. Фундаментальні питання психолінгвістики докладно висвітлені в численних працях вітчизняних науковців (П.Я. Гальперін, Л.С. Виготський, О.О. Леонтьєв, А.Р. Лурія, І.Л. Бім, Н.Д. Гальскова, Г.О. Китайгородська, І.О. Зимня, ін.). У пошуках визначення розумових дій з породження і сприйняття мовленнєвого висловлювання було зроблено аналіз наявного у вітчизняній і зарубіжній психології розуміння розумових і мовленнєвих дій у контексті цілей дослідження. Оскільки сучасна

психологічна наука має безліч точок входу у вивчення психологічних механізмів розумових мовленнєвих дій, завдання є багатозначним, мультидисциплінарним і комплексним.

У зарубіжній психології, пов'язаній з внутрішніми процесами зі схоплення та породження смислу в межах базової структури висловлювання, виявилися конструктивними: «гіпотеза лінгвістичної відносності» американських етнолінгвістів Е. Сепіра і Б. Уорфа; «модель глибинних і зовнішніх структур мови», розроблена американським лінгвістом, філософом і психологом Н. Хомським; уявлення французької соціологічної школи про предмет психолінгвістики; уявлення американських психолінгвістів про породження і сприйняття мовленнєвого висловлювання.

«Гіпотеза лінгвістичної відносності» Е. Сепіра і Б. Уорфа дає уявлення про зумовленість свідомості людини (сприйняття, мислення тощо) структурами мови, але, на жаль, автори не змогли побачити або недооцінили роль соціокультурного чинника. Тому ця гіпотеза являє інтерес тільки частково, в тій її частині, яка пов'язана із зумовленістю внутрішніх дій структурою мови.

Теорія Н. Хомського, що являє «модель глибинних і зовнішніх структур мови», постулює наявність механізму породження, що генерує безліч поверхневих структур на основі роботи з базовою глибинною структурою. Співвідношення поверхневих і глибинних структур мови важливе для розуміння сутності розумових процесів. Взаємне розуміння між людьми під час комунікації засноване на збереженні глибинної смислової сутності поверхневої структури. Таке уявлення переформулює

ється з нашим розумінням розумових мовленнєвих дій зі сприйняття і передачі смислу на основі базової смислової структури висловлювання, що служить основою як для породження, так і для сприйняття всього різноманіття мовленнєвих висловлювань. Але, на жаль, теорія породжуючих граматик (граматик перетворень – transformational Grammar) не знайшла належного місця в практиці навчання, оскільки в неадаптованому вигляді вона виявилася занадто складною. Але при цьому в сфері штучного інтелекту вона була вузько сприйнята, спрощена і виродилася в суто статистичний метод машинної обробки текстів через правила взаємного перетворення зовнішніх поверхневих і глибинних структур [1, с. 151–152].

Якщо змінити точку входу в проблему нашого дослідження, то постають цікаві ідеї представників французької соціологічної школи, які побачили в предметі психолінгвістики вивчення відносин між потребами вираження і повідомлення, з одного боку, і тими засобами, які надає для цього мова, – з іншого. Ці ідеї перегукуються з нашим розумінням внутрішніх дій як смислової інтерпретації на основі структури висловлювання, але системного уявлення про конкретні дії і мовні засоби французька психолінгвістика не дала.

Зарубіжна психолінгвістика дала деякі ідеї, які становлять інтерес у контексті проблеми породження і сприйняття мовного висловлювання. Так, американські психолінгвісти пояснюють процеси, що сприяють перетворенню наміру того, що говорить, у сигнали (кодування), а сигналів – в інтерпретації слухача (декодування). Однак саме «кодування-декодування» розуміється більше як технічний, аніж психологічний феномен.

Таким чином, ідеї зарубіжних дослідників тільки частково збігаються з нашим уявленням про внутрішні дії щодо породження і сприйняття мовленнєвих висловлювань. При цьому вони виражені не конкретно, більшість з них розглядаються поза контекстом навчання.

У рамках дослідження ми спробували поєднати переваги західного конкретного прагматичного підходу з вітчизняною традицією, для якої характерний фундаментальний підхід до дослідження психологічних механізмів. У рамках системного підходу дається не просто цілісний опис мовленнєвих повідомлень на основі вивчення механізмів породження і сприйняття мовлення, а представлений аналіз особливостей роботи цих механізмів у зв'язку з функціями мовленнєвої діяльності в суспільстві і з розвитком особистості. Таке розуміння – результат досліджень, які тривали майже 90 років у специфічних умовах розвитку наукової думки під потужним ідеологічним тиском, де ідеї могли «вижити» лише під покровом марксистської термінології, в якій важко розібратися недосвідченому. Вітчизняна традиція, яка розви-

валася в рамках культурно-історичної концепції Л.С. Виготського і діяльнісного підходу, спочатку була більше спрямована на філософський аспект у спробі примирити психологію з марксизмом, а вже потім заданий вектор визначив весь подальший шлях вітчизняної традиції. Тому в процесі наукового аналізу гостро відчуваються «ідеологічні перешкоди» в пошуку істини та «езопова мова» теорій швидше заплутує, ніж допомагає в розумінні власне психологічної сутності. Проте в рамках досліджень, що проводяться в рамках вітчизняної традиції, є гідні відповіді на нагальні питання сучасної освіти в її безпрецедентних змінах, викликаних соціальними і технологічними причинами.

Ідеї Л.С. Виготського про зв'язок соціальної та психологічної функцій в розвитку свідомості і поняття про психологічні системи запліднили мовознавство. Л.С. Виготський зробив вагомий внесок у створення нейролінгвістики і розвиток теорії мовленнєвої діяльності. Для цілей нашого дослідження особливу цінність являє його розуміння мовленнєво-мисленнєвої діяльності, що спирається на підхід до мови В. Гумбольта і О.О. Потєбні, що розділяли розуміння мови у взаємозв'язку з мисленням як історично зумовленою системною діяльністю. Розрізняють комунікативну і інтелектуальну функції мови як засобу вираження думок, їх освіти і розвитку. Опановуючи мову як суспільно-фіксовану знакову систему, людина опановує нерозривно пов'язаними з нею логічними формами й операціями мислення. Мова стає засобом аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення предметів і явищ дійсності. Розвиток мови у дітей, оволодіння граматичною будовою мови відбувається в єдності із розвитком мислення. Л.С. Виготський вважав, що розумові дії утворюються шляхом «вростання» мовних форм спілкування людей у внутрішній план індивідуальної свідомості і перетворення їх через проміжну форму «спілкування з самим собою» на власне людські форми психічної діяльності. У зв'язку з цим викликає подив визначення розумових дій у всіх вітчизняних психологічних словниках, де заперечується їх будь-яка опора на зовнішні засоби, в тому числі почуте мовлення. Таке визначення за самою своєю суттю суперечить фундаментальній ідеї зв'язку внутрішньої і зовнішньої діяльності.

У контексті «мовленнєво-мисленнєвої» діяльності цікава метафора Л.С. Виготського щодо мисленнєвої чернетки, яка необхідна для попереднього продумування складного за самою своєю природою мовлення. За Виготським, ця мисленнєва чернетка промови і є внутрішнім мовленням, яке він називає «промовою майже без слів». Підтвердженням тому служить те, що у внутрішньому висловлюванні дія (присудок),

його суб'єкт (підмет) і об'єкт (доповнення) разом з обставинами і атрибутами (визначеннями) наявні у внутрішньому мовленні, де немає необхідності вимовляти слова, оскільки вони вже за змістом зрозумілі [2, с. 71–81].

Визнаний на міжнародному рівні інтерес викликає вивчення порушень мови як засіб розуміння мовних механізмів. О.Р. Лурія і його учні об'єднали системний аналіз мовних порушень з теоретичними уявленнями лінгвістики і психолінгвістики. Порушення, що розрізняються в нейролінгвістиці, парадигматичних зв'язків мовних елементів (порушення вибору елементів) і синтагматичних зв'язків мовних (порушення комбінування елементів у цілісній структурі – розпад граматичних структур) не тільки підтверджують зв'язок мови і мислення, а й, що особливо важливо для цілей нашого дослідження, підтверджує ключову роль смислової структури висловлювання у формуванні мовленнєвої дії [3, с. 103–109].

Ідея Л.С. Виготського отримала розвиток у 30-і рр. у роботах О.М. Леонтьєва, А.В. Запорожця і Л.І. Божович. Ними була висунута ідея діяльності, яка розширила уявлення про механізм розумових дій. В основі концепції лежить положення І.П. Павлова про психіку як орієнтування стосовно виконавчих форм поведінки. Це положення було розширене в працях А.В. Запорожця, Д.Б. Ельконіна і П.Я. Гальперіна. Орієнтовна діяльність стала розкриватися як функціональна характеристика психічного, на цій основі П.Я. Гальперіном була побудована теорія розумових дій як основного засобу формування і розвитку мислення [4, с. 20–29].

Психологічні механізми мовленнєвої діяльності найбільш повно представлені в концепції, розробленій психолінгвістичною школою В.А. Артемова, М.І. Жинкіна, І.О. Зимньої. Відповідно до цієї концепції основними психологічними механізмами мовленнєвої діяльності є механізми: осмислення, мовної пам'яті, мовного прогнозування (аналізу і синтезу мови). За допомогою цих внутрішніх механізмів здійснюється дія основного операційного механізму мовлення, який М.І. Жинкін визначив як: єдність двох ланок – механізму складання слів з елементів і складання фраз-повідомлень зі слів. Таке розуміння суперечить нашим уявленням про внутрішні дії щодо породження і сприйняття мовленнєвих висловлювань, оскільки поза зв'язком у рамках висловлювання окремі слова ще не мають смислу. В нашому уявленні основний операційний механізм мови працює не за принципом «складання» з елементів, а за принципом початкового орієнтування в смисловій структурі висловлювання з подальшою вербальною конкретизацією елементів, що становлять смислову структуру. Психолінгвістами була пропущена

орієнтовна діяльність на початковому етапі планування або вилучення смислу на рівні висловлювання як функціональна характеристика психічного складника [5, с. 91–107].

У контексті нашого дослідження інтерес являє механізм осмислення мовлення, який забезпечує розумовий аналіз, як змістової сторони мовлення, так і її структурної організації і мовного оформлення. Реалізується механізм на основі основних розумових дій і операцій (порівняння, зіставлення, узагальнення, класифікація, аналіз і синтез). Осмисленню підлягає предмет мовлення. На основі цього механізму відбувається комплексний всебічний аналіз ситуації мовленнєвого спілкування, планування і програмування, контроль за протіканням мовленнєвої діяльності і її результатами. В рамках нашого дослідження ми використовуємо аналогічний підхід у комплексних матрицях письма і говоріння, які спрямовані на формування відповідних мовленнєвих навичок. Що ж стосується зазначених розумових дій і операцій, вони скоріше пов'язані з комунікативною метою цілісного повідомлення, ніж з виділенням або породженням конкретного смислу на рівні висловлювання.

Процес безпосереднього породження і сприйняття, який у психолінгвістів згадується лише в контексті ролі короткочасної пам'яті в утриманні компонентів висловлювання на період його породження або аналізу, також не відповідає цілі нашого дослідження. Вагомим є механізм попереджувального аналізу і синтезу, однак цей механізм прогнозування мовленнєвої діяльності залишається досі ще не досить вивченим у рамках психолінгвістики.

Таким чином, у поданні вітчизняної традиції школи психолінгвістики мовленнєва діяльність у всіх її видах реалізується за допомогою складного механізму, в якому психологічні і мовленнєві механізми являють собою складне утворення з пов'язаними один з одним ланками. На думку О.О. Леонтьєва, дію цього механізму можна охарактеризувати як «евристичний принцип» організації мовленнєвої діяльності. Відповідно до цього мовленнєва діяльність має включати вибір стратегії мовленнєвої поведінки, а також допускати різні шляхи оперування з висловлюванням на окремих етапах породження мовлення. Повинна, але не включила, оскільки конкретні розумові дії з породження і сприйняття мовленнєвого висловлювання на початковому етапі смислового орієнтування в межах самого висловлювання були опущені.

У межах нашого дослідження важливим є розуміння мовленнєвої дії О.О. Леонтьєвим. Слідуючи традиції діяльнісного підходу, він уточнює поняття мовної діяльності як системи мовних дій, що входять в якусь предметну діяльність.

Мовленнєва дія має певні властивості і структуру, врахування яких необхідне у її виборі під час комунікації. Будь-яка мовленнєва дія характеризується усвідомлюваною метою або завданням і визначається іншими діями (особливо попередніми), що входять у діяльність. Мовленнєва дія складається з операцій, які зумовлені взаємодією характеристик дії, пов'язаних з будовою діяльності, і є загальними для однотипних актів діяльності і тих конкретних умов або обставин, в яких ці дії здійснюються в такому разі, у поточний момент. Структура мовленнєвої дії складається в динаміці її становлення, коли під час реалізації наміченого змісту забезпечується перехід до його конкретної форми: від того, ЩО ми хочемо сказати, до того, ЯК ми це говоримо. Мовний задум породжується завданням, яке «провокує» його виникнення. Завдання вимагає використання відповідних мовних засобів. На думку О.О. Леонтьєва, мовленнєва дія – це одиниця діяльності, що дорівнює вислову [6, с. 52–61].

У викладеному матеріалі імпліцитно містяться наші спільні уявлення про внутрішні мовленнєві дії з породження і сприйняття висловлювань, однак поряд з постановкою низки важливих лінгвістичних і психологічних проблем ми не виявили методологічно прийнятної їх вирішення в реальній практиці навчання іноземної мови.

Якщо узагальнити, то найбільший практичний внесок вітчизняна традиція внесла в розуміння психологічного механізму сприйняття мовлення. У контексті нашого дослідження важливе визнання

сислової основи сприйняття. Як відомо, будучи «опосередкованим за своєю будовою і соціальним за своїм генезисом» (О.Р. Лурія), сприйняття мовлення є СМИСЛОВИМ, тому що «нормально включає акт розуміння, осмислення» (С.Л. Рубінштейн). Саме на смисловому рівні встановлюється смисл висловлювання і всього повідомлення в цілому. У рамках нашого дослідження початкове орієнтування в смисловій структурі висловлювання служить ключовою базовою підставою всіх наступних мовленнєвих дій як у сприйнятті, так і у породженні мовленнєвих висловлювань.

З точки зору сформованого самого процесу смислового сприйняття воно може бути сукцесивним або симультанним. Визнано, що у формуванні мовленнєвої діяльності рідною, а потім під час навчання іноземною мовою сприйняття характеризується сукцесивністю, тоді як у разі сформованості цих видів мовленнєвої діяльності сприйняття симультанне (рис. 1).

Ми в цьому розумінні зробили спробу продовжити дослідження, спочатку розвиваючи вміння «схоплювати» смислову структуру висловлювання як орієнтування і спосіб вирішення всіх задач лінгвістичного плану.

У власне українській психологічній науці близькими є дослідження М.О Орап щодо одиниць репрезентації мовного досвіду. У дослідженні відзначається близькість інтерпретації психолінгвістичних одиниць і психологічної інтерпретації одиниць мовлення [7, с. 89–98]. При цьому принципи методологічного підходу

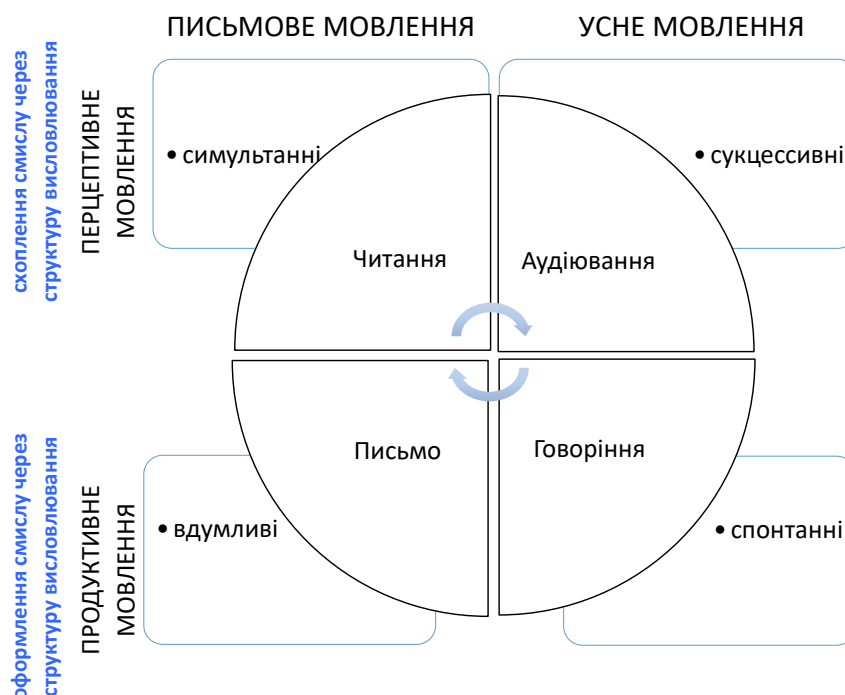

Рис. 1 Процесуальні характеристики розумових дій з породження і сприйняття смислу висловлювання залежно від виду мовленнєвої діяльності

до виділення самих одиниць відрізняються: психолінгвістичні одиниці виділяються щодо різних рівнів мовленнєвої діяльності, а одиниці мови – як смислові одиниці процесу реалізації мовленнєвої діяльності. Тому психолінгвістичні одиниці не можуть бути одиницями аналізу змісту мовного досвіду, оскільки не передбачають виділення структур збереження й обробки результатів мовленнєвого освоєння світу людиною. Слід зазначити, що психолінгвістичні одиниці являють послідовність розгортання мовленнєвої діяльності, а в разі аналізу мовленнєвого досвіду розглядаються ті одиниці, в яких цей досвід зберігається і може бути актуалізований.

Наші дослідження також стосуються мимовільного запам'ятовування мовного матеріалу на основі принципів розвиваючого навчання. В основу курсу покладено лінгвістичне поняття про внутрішній зв'язок повідомлення з певною значущою граматичною формою його вираження в мові. Характерною формою вираження цього зв'язку в англійській мові виступає строго зафіксоване місце слова в структурі англійського речення і морфема, зміна яких корелює зі зміною змісту висловлення. Виділення цих зв'язків здійснюється за допомогою специфічних для лінгвістичних знань дій зі синтагматичного та парадигматичного аналізу мови. Поняття про внутрішній сутнісний зв'язок змісту і форми, виділення якого здійснюється на шляху простеження історії походження мови, є детермінуючим. Усі явища виводяться з сутності під час вирішення практичних завдань. Такий підхід забезпечує системність і усвідомленість навчальних дій, що, своєю чергою, зумовлює ефективність засвоєння мовленнєвих дій з породження та сприйняття висловлювань та дає змогу здійснювати пізнавальну діяльність самостійно [8, с. 106].

Ефективність запам'ятовування мовних знань залежить від широти смислового орієнтування, що задається до здійснення відповідної системи пізнавальних дій. Воно створює установку на утримання результатів дій як необхідних умов досягнення кінцевої мети і тим самим зумовлює власне мнемічний ефект. Оптимальні умови високої ефективності запам'ятовування матеріалу забезпечуються в тому разі, якщо змістом стратегічного завдання стає виявлення сутності предмета. Це дає змогу максимізувати системність і усвідомленість дій, а також забезпечити безперервну роботу пам'яті в процесі освоєння всього предмета, оскільки створюється установка на утримання результатів дій як необхідних умов досягнення кінцевої мети. Усвідомлення сутності дає змогу усвідомити

систему дій і, як наслідок, будувати свої дії самостійно. З точки зору раціонального використання пам'яті найбільш ефективним є навчання, орієнтоване на мимовільне запам'ятовування знань у самому процесі їх засвоєння.

Висновки. Таким чином, кожен з проаналізованих підходів зробив свій внесок у наше розуміння психологічного механізму, що лежить в основі формування розумових дій з породження і сприйняття мовленнєвого висловлювання. За незаперечної цінності концептуально-наукового уявлення мовленнєвої діяльності як системи мовленнєвих дій, воно мало що дало реальній практиці навчання іноземної мови. Свідченням тому є відсутність справді ефективного підходу до навчання, попри велику кількість теоретичних концепцій. Ми змінили точку входу в проблему і спробували на підставі наявних наукових уявлень справді з'ясувати їх практичну спроможність. Дослідження виявилось не на користь перших, хоча в них імпліцитно закладений потужний практичний потенціал. Причина розкрилася у відсутності врахування рівня аналізу, коли були змішані розумові дії рівня конкретного висловлювання і повідомлення в цілому. Весь комплексний аналіз адекватних теорій цієї проблеми показав відсутність початкового смислового орієнтування на рівні висловлювання, де мовленнєва дія являє собою одиницю діяльності, рівну висловлюванню. Тобто фундаментальні ідеї орієнтовної діяльності та одиниці діяльності були опущені.

Разом із тим результати аналізу досліджень дали змогу значно розширити наше системне уявлення про проблему в історичному континуумі розвитку наукової думки. У висновку, щоб уникнути багатозначності, доцільно дати робоче визначення розумовим діям породження і сприйняття мовленнєвого висловлювання, яке базується на уявленні про їх зумовленості базовою смисловою структурою висловлювання. Отже, під розумовими діями з породження і сприйняття мовленнєвого висловлювання ми розуміємо дії, здійснювані людиною у внутрішньому плані і спрямовані на вилучення та передачу сенсу, вираженого в межах смислової структури мовленнєвого висловлювання, в усній або письмовій формі. Породження іншомовного висловлювання – сукцесивне формування мовленнєвого висловлювання у смислових одиницях базової структури висловлювання, що відповідають комунікативній цілі. Сприйняття іншомовного висловлювання – симультанне схоплювання мовленнєвого висловлювання в смислових одиницях базової структури висловлювання, що відповідають комунікативній цілі.

Література:

1. Chomsky, N. Selected Readings. Oxford : OUP. 2003. P. 152–159.
  2. Выготский Л.С. Психология. Москва : Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. 108 с. (Серия «Мир психологии»).
  3. Лурия А.Р. Язык и сознание. Изд. 2-е. Ростов-на-Дону, 2003. 149 с.
  4. Гальперин П.Я. К учению об интериоризации. *Вопр. психол.* 1966. № 6. С. 20–29.
  5. Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке. Москва : Просвещение, 1985. 160 с.
  6. Леонтьев А.А. Основы психолінгвистики. Москва : Смысл, 1999. 287 с.
  7. Орап М.О. Одиниця репрезентації змісту мовленнєвого досвіду: теоретичний аналіз. Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, державний вищий навчальний заклад. *Психолінгвістика*. 2015. Вип. 18 (1). С. 89–98.
  8. Сергеева, Т.В. Мнемотехніка VMT. *Харківський осінній марафон психотехнологій (Каталог психотехнологій, тези доповідей)* : матеріали наук.-практ. конф., 28 жовтня 2017 р., Харків. М-во освіти і науки України, ХНПУ імені Г.С. Сковороди та ін. Харків : Вид-во «Діса плюс», 2017. 320 с. С. 106.
-

Сергеева Т. В., Назимко Е. В. Механизмы формирования умственных речевых действий в процессе обучения иностранному языку

В статье анализируются и выносятся на рассмотрение основные теоретические подходы существующего в отечественной и зарубежной психологии понимания умственных речевых действий в процессе обучения иностранному языку. Раскрыты основные концепции, подходы и модели порождения и восприятия речевого высказывания. Определена единица речевой деятельности. Рассмотрены процессуальные характеристики речевых действий всех видов речевой деятельности. Отмечено влияние механизма порождения и восприятия иноязычного высказывания на формирование речевой компетентности.

Ключевые слова: умственные действия, речевая компетентность, иноязычное высказывание, порождение и восприятие речевого высказывания, обучение иностранному языку, e-обучение.

Serheieva T. V., Nazymko O. V. Mechanisms of mental speech actions formation in the process of learning a foreign language

The article analyzes and considers the main theoretical approaches to understanding mental speech actions in the process of learning a foreign language that exist in domestic and foreign psychology. The basic concepts, approaches and models of the generation and perception of a speech utterance are clarified. The unit of speech activity is defined. The procedural characteristics of speech actions of all types of speech activity are considered. The influence of the mechanism of generation and perception of foreign language utterances on the formation of speech competence has been noted.

Key words: mental actions, language competence, foreign language utterance, generation and perception of speech utterance, learning a foreign language, e-learning.